

Nr 33.

Av herr **Röing**, *angående häradshövdingarnas pensioner.*

Häradshövdingarnas pensioner bestämdes enligt kungl. kungörelsen den 7 juni 1878 i anslutning till de enligt kungl. brevet den 5 juni 1874 fastställda avlöningsförmånerna för häradshövdingar, vilka fortfarande äga tillämplighet, till 5,000 kronor. Genom 1920 års riksdags beslut höjdes pensionsunderlaget för häradshövdingar, i samband med att partiell löneförbättring och bidrag till bestridande av vissa resekostnader beviljades dessa, från och med den 1 januari 1921 till 5,600 kronor.

I den proposition nr 334 till 1920 års riksdag, som föranledde beviljandet för åren 1920 och 1921 av nämnda partiella löneförbättring och resekostnadsbidrag, åberopade departementschefen såsom sin egen utgångspunkt vid bestämmande av häradshövdingarnas avlöningsförmåner ett av särskilda sakkunnige utarbetat förslag att genom statsmakternas åtgärd bereda dessa en behållen årlig minimiinkomst, oberäknat resekostnadsbidrag, av 11,500 kronor, för såvitt angår domsagor i Norrbottens och Västerbottens län, och av 11,000 kronor i övriga domsagor. Med domsagor i nyssberörda län ansåg departementschefen dessutom böra i avlöningshänseende likställas Härjedalens domsaga. I de sålunda beräknade inkomsterna skulle ingå vederbörande häradshövdingar tillkommande lön, tjänstgöringspenningar och förvaltningsbidrag ävensom sportler med en gjord uppskattning av dessas belopp inom de särskilda domsagorna för åren 1915—1918 med ett avdrag efter 5 procent, som ansågs betingas av, att sportlerna ej upptogos för högt. Från den sålunda beräknade inkomsten skulle avdrag ske för häradshövdingarna påvilande utgifter för domsagornas förvaltning, nämligen bidrag till arvode åt andre notarie, avlöning av skrivbiträden, kanslikostnader och utgifter för inköp av skrivmaskiner samt resekostnader, för vilka ersättning ej utgår.

I fråga om löneregleringen i ämnet, som godkändes av riksdagen enligt Kungl. Maj:ts förslag, gällde vidare att till häradshövdingar i domsagor, där den behållna inkomsten beräknades uppgå till eller överstiga 15,000 kronor för år, ansågs någon löneförhöjning ej böra behöva ifrågakomma. Till förekommande av att häradshövdingar i domsagor, där den behållna inkomsten överstege angivna belopp, 11,000 respektive 11,500 kronor men icke 15,000 kronor, i avlöningshänseende ställdes proportionsvis sämre än häradshövdingar i mindre arbetsamma domsagor, skulle däremot till av-

sedda häradshövdingar utgå lönefyllnad efter fallande skala i förhållande till beräknade inkomstökningen utöver 9,000 kronor.

Det bör slutligen anmärkas, att det resekostnadsbidrag, som enligt de sakkunniges förslag av riksdagen beviljades, var beräknat att motsvara $\frac{1}{3}$ av de resekostnader, häradshövdingarna nödgades själva vidkännas, samt att samma bidrag var avsett att utgå utöver den partiella lönefyllnaden, utom i det fall att, för ernående av avsedda minimiavlöningar, 11,000 och 11,500 kronor, denna fyllnad överstege 2,000 kronor, varvid eljest utgående resekostnadsbidrag skulle minskas med lönefyllnadsbelopp utöver 2,000 kronor.

Efter denna redogörelse för den provisoriska löneregleringen för häradshövdingarna kan det vara anledning att söka några jämförelsepunkter från andra förvaltningsgrenar.

Redan vid samma riksdag, då den provisoriska löneregleringen för häradshövdingar tillkom, antog riksdagen i anledning av avlåten proposition nr 313 en pensionslag för kommunikationsverken. Genom denna lag förhöjdes pensionerna för tjänstemännen i dessa verk i visst förhållande till de avlöningar, som bestämts för dem enligt avlöningsreglemente den 19 juni 1919, vilket trädde i kraft den 1 juli 1920. De pensionsunderlag, som genom denna lag fastställdes, utgjorde för högsta graden konstituerade tjänstemän eller byråchefsgraden 6,996 kronor.

I fråga om befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, så antogs år 1921 eller samma riksdag, som avlöningsreglementet för befattningshavare vid dessa verk tillkom, jämväl på grund av avlåten proposition nr 276 kungörelse med bestämmelser för vissa tjänstemän vid ovanangivna verk i fråga om rätt till pension, i samband varmed härav påkallade förändringar i civila pensionslagen vidtogos. Enligt kungörelse i ämnet, som återfinnes i svensk författningssamling nr 456 för 1921, fastställdes för tjänstemännen inom den civila statsförvaltningen pensionsunderlag till samma belopp som för motsvarande befattningshavare inom kommunikationsverken. Pensionsunderlaget för högsta lönegraden manliga tjänstemän i annan än chefs- och därmed jämförlig ställning eller med andra ord för revisionssekreterare, hovrättsråd och byråchefer utgjorde enligt denna kungörelse 6,996 kronor.

I fråga om pensionsunderlag åt med häradshövdingar i väsentliga delar jämförbara befattningshavare i kommunal tjänst må framhållas, att av den i statens offentliga utredningar för 1923 nr 6 innefattade, av docenten Nils Herlitz verkställda utredning angående vissa spørsmål rörande städernas domstolsväsen inhämtas, att endast undantagsvis pensioner blivit enligt städernas avlöningsstater fastställda för där anställda borgmästare och rådmän, utan har pensionsreglering för dessa tjänstemän ställts på framtiden. De i denna utredning lämnade uppgifterna sakna därför redan härigenom så gott som helt och hållet värde för bedömande av frågan om hä-

radshövdingarnas pensioner, vartill kommer, att flertalet städers invånarantal är mycket ringa i jämförelse med domsagornas, som i genomsnitt uppgår till mellan 30,000 å 40,000. En viss ledning för bedömande av häradshövdingarnas pensionsanspråk torde däremot kunna inhämtas av de av Stockholms stad för dess magistrat och rådhusrätt reglerade pensioner, vilka liksom motsvarande pensionsförhållanden för Göteborgs stad icke upptagits i ovannämnda av Herlitz gjorda utredning. Enligt föreskrift i 26 § av tjänstereglementet för magistraten och rådhusrätten i Stockholm (se kommunal författningssamling för Stockholm 1924 nr 24) utgår hel pension till däri avsedda befattningshavare med 2/3 av pensionsunderlaget, som utgör 1/3 av befattningshavarens avlöning under senaste tre år, dock med högst 8,000 kronor för helt år. Det må i detta sammanhang omförmälas, att enligt § 43 i "allmänt tjänstereglemente för Stockholms stad" (se sagda stads kommunala författningssamling för 1923 nr 102) jämväl en del av de i detta tjänstereglemente avsedda tjänstemän med högre avlöningar kunna komma i åtnjutande av en pension av högst 8,000 kronor för år, varjämte hel pension för stadsfiskal och förste stadsfogde enligt särskild bestämmelse fastslagits till 7,400 kronor för år.

Det torde vara tydligt, att sedan pensionsunderlagen för största delen av de civila befattningshavarna blivit väsentligt höjda, de nuvarande pensionsunderlagen för häradshövdingar måste vara alldeles otillräckliga.

I sitt yttrande över det av ifrågavarande sakkunnige avgivna betänkande (se sid. 20 i ovanberörda proposition 334 till 1920 års riksdag) har statskontoret i fråga om pensionsbeloppen för häradshövdingar anfört huvudsakligen, att den av de sakkunnige för reglering av häradshövdingarnas avlöningsförmåner föreslagna pension för dessa, 6,000 kronor för år eller det belopp, vartill pensionsunderlaget enligt civila pensionslagen finge högst beräknas, icke i och för sig kunde anses för högt, men att häradshövdingarna icke i tjänstehänseende intoge en ställning, fullt jämförlig med dem, för vilka den högsta pensionen vore i pensionslagen bestämd, vadan, intill dess en allmän pensionsreglering kunde komma till stånd, häradshövdingarnas pension syntes böra något understiga det nuvarande maximibeloppet. Statskontoret ifrågasatte därför, att för häradshövdingar skulle fastställas ett pensionsunderlag å 5,600 kronor, motsvarande vad som i pension högst tillkomme revisionssekreterare.

Med hänsyn till dåmera inträffade ändrade förhållanden har statskontoret sedermera uti den 17 november 1921 avgivet underdånigt utlåtande i anledning av remiss å särskilda sakkunniges betänkande rörande frågan om avskaffande av sportelsystemet som avlöningsform för domare m. m. förklarat sig icke hava något att erinra mot höjning av häradshövdingens pensionsunderlag till ovanangivna för revisionssekreterare och hovrättsråd fastställda pensionsunderlag, 6,996 kronor.

Vid bedömande av frågan om häradshövdingarnas pensioner synes emel-

lertid böra i betraktande tagas, att såväl nämnda kommitterade för reglering av häradshövdingarnas avlöningsförmåner, som departementschefen genom den år 1920 genomförda partiella löneförbättringen för häradshövdingar, enligt vad av merberörda proposition nr 334 framgår (se sid. 10 och 19 i propositionen), avsett att bereda häradshövdingarna i gemen löneförmåner, något överstigande hovrättsrådets och revisionssekreterarnas. Till stöd härför har erinrats bland annat om häradshövdingarnas höga befordringsålder ävensom därom, att häradshövdingeämbetena i icke ringa omfattning besattes med personer, vilka förut varit hovrättsråd eller revisionssekreterare, vartill komme vikten och betydelsen av häradshövdingarnas ämbeten för det allmänna. Av ett sådant uttalande borde konsekvent följa, att sedan pensionerna för hovrättsråden och revisionssekreterarna, varmed häradshövdingarna i detta uttalande jämförts, numera bestämts till angivna förhöjda belopp, häradshövdingarnas pensioner borde sättas något högre än nyssberörda befattningshavares. Något pensionsunderlag för tjänst, varmed häradshövdingeämbete kan ställas i paritet, torde icke för närvarande vara fastställt. I fråga om lönereglering för landsstaten hava särskilda sakkunnige i nyligen avgivet förslag upptagit landssekreterare och landskamrerare i en särskild lönegrad utöver nuvarande högsta i avdelning B. av avlöningsreglementet för civilförvaltningen, nämligen B 22 med 960 kronors högre avlöning än revisionssekreterare och därmed i tjänstegrad likställda, vartill kommer, att avsedda befattningshavare föreslagits skola oberäknat ersättning för mistade sportler åtnjuta fasta avlöningsförhöjningar med respektive 3,500, 2,500 och 1,500 kronor, allt efter de olika länens storlek — vilka fasta avlöningsförhöjningar dock sannolikt ej komma i betraktande vid bestämmandet av dessa befattningshavares pension. Då proposition om lönereglering för landsstaten är att förvänta vid innevarande riksdag, föreligger sålunda sannolikhet för att i samband med en sådan löne-reglering en särskild pensionsklass kan behöva inrättas för landssekreterare och landskamrerare. Skulle en sådan pensionsklass tillkomma, synes häradshövdingarnas pensionsunderlag böra bestämmas till däri upptaget belopp. Den vid 1920 års riksdag, med hänsyn till att häradshövdingarna borde i avlöningshänseende sättas något högre än hovrättsråd och revisionssekreterare, verkställda löneregleringen synes kräva detta. Därjämte måste häradshövdingeämbetena i fråga om vikt och betydelse för det allmänna med hänsyn till göromålens såväl art som mängd inom domsagorna kunna fullt jämnställas med landssekreterarnas och landskamrerarnas ämbeten.

Mot häradshövdingarnas placering i nu avsedda pensionsklass skulle visserligen kunna invändas, att dessa ej äro skyldiga att erlægga något bidrag till sin egen pensionering. Enahanda är emellertid förhållandet med landshövdingar, utan att dock denna omständighet ansetts böra influera på deras pensionsrätt. Den år 1920 genomförda partiella löneförbättringen för häradshövdingarna går för övrigt enligt propositionens i ämnet ut-

tryckliga lydelse ut på att bereda dessa en *behållen* löneinkomst till i propositionen angivna belopp, vadan man torde kunna antaga, att i propositionen förutsatts, att dessa fortfarande ej skola behöva erlägga pensionsavgifter. I nyssberörda proposition har vidare departementschefen å sid. 18 såsom skäl för beredande av då föreslagna höjda avlöningsförmåner för häradshövdingarna jämväl anført, att en viss hänsyn torde böra tagas till att största delen av de "nuvarande" häradshövdingarna under tiden före sin befordran fått åtnöja sig med synnerligen obetydliga avlöningsförmåner. Anförda omständighet torde jämväl kunna åberopas till stöd för det förhållandet, att häradshövdingarna icke ansetts behöva bidraga till sin egen pensionering.

Med särskild hänsyn till att snart sagt alla nuvarande och redan pensionerade häradshövdingar — åtminstone de, som framgått i huvudsak på domsagevägen — under sin extra ordinarietid haft endast ytterst obetydliga avlöningsförmåner, synes det icke vara ur vägen att göra en jämförelse mellan vad extra ordinarie tjänstemän å domarbanan enligt 1920 års domsagestadga äga rätt uppbära av staten och den summa, som av häradshövdingarna erlagda pensionsavgifter skulle representera. Det befinnes då, att om man antager, att den utexaminerade juristen vid 26 års ålder blir andre notarie och kvarstår i denna befattning två år, han i allmänhet (d. v. s. vissa delar av Norrland oräknat) utom dyrtidstillägg bör hava uppburit 3,600 kronor. Befordras han sedan till förste notarie och i denna egenskap kvarstår tre år, har han som sådan uppburit 7,200 kronor. Även om det kan antagas, att det sedermera dröjer tre år, innan han blir vice häradshövding, har han dock under sistavsedda tre år från staten uppburit *minst* ytterligare 7,200 kronor. Vid den förutsatta tidpunkten för hans vice häradshövdingeutnämning har han hunnit ungefär 34 års ålder och måste anses i allmänhet hava minst sex års arbete, innan han kan få domsaga. Under dessa sex år uppbär han från staten minst 7,500 kronor årligen, d. v. s. sammanlagt 45,000 kronor, och denna beräkningsgrund är ej för hög, även om hänsyn tages till att han tidvis torde tjänstgöra i hovrätt. Alltså bör han vid sin befordran vid omkring 40 års ålder till ordinarie häradshövding, allt oberäknat dyrtidstillägg, som bör sammanlagt belöpa till rätt avsevärt belopp, hava *lägt beräknat* uppburit minst 63,000 kronor.

Summan av pensionsavgifter för häradshövding från 40 års ålder till 70 år skulle enligt nuvarande pensionsunderlag utgöra 9,408 kronor.

Det visar sig således, att de pensionsavgifter, som, därest sådana avgifter avfordrats de nuvarande häradshövdingarna, skulle hava erlagts av dem, utgöra en försvinnande bråkdel mot de belopp, som de nuvarande extra ordinarie tjänstemännen kunna beräknas uppbära före sin utnämning till häradshövdingar. Förmånen att hava sluppit ifrån den ringa utgift, som pensionsavgiften representerar, kan på intet sätt uppväga den

omständigheten, att de nuvarande häradshövdingarna under sin extra ordinarie tid å domarbanan icke åtnjutit något som helst särskilt arvode av staten. Med hänsyn härtill måste det framstå som en orättvisa mot nuvarande häradshövdingar, att en förhöjd pension icke skulle medgivas dem *därför* att de ej själva bidragit med pensionsavgifter. Denna omständighet kan ej heller med fog åberopas till stöd för avvisande av anspråket att pensionen må komma i jämnhöjd med den, som tillerkännes andra ämbetsmän i motsvarande tjänstställning.

Beträffande åter dem, som börjat sin domsagotjänstgöring efter det stadgan med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning den 20 juni 1918 och den förnyade stadgan den 22 juni 1920 kommit till stånd, torde visserligen pensionsfrågan kunna bedömas något ånnerlunda så tillvida, att det kan ifrågasättas någon pensionsavgift från deras sida, men denna omständighet, som icke på åtskilliga år kan få åktuellt intresse, bör dock ej få verka fördröjande med avseende å reglering av de pensioner, som det nu närmast gäller.

Skulle av någon orsak riksdagen icke finna anledning bifalla önskemålet, att pensionsunderlaget nu fastställles till ett visst belopp, synes rättvisan mot nuvarande häradshövdingar kräva att åtminstone tillsvidare, och intill dess att pensionsunderlaget kan bliva fixerat, ett tillskott till den nuvarande pensionen lämnas med 1,396 kronor om året. Någon så oöverstiglig kostnad för statsverket kan detta icke medföra. Under antagande, att de häradshövdingar, som äro i tur att avgå med pension vid fyllda 70 år, i medeltal uppnå den i och för sig ovanligt höga åldern av 80 år, skulle kostnaden för ett sådant pensionstillskott — som i saknad av uppgifter om födelsedata beräknats för häradshövdingar, födda något av åren 1856—1865, samt från och med kalenderåret efter det pensionsåldern inträder till och med utgången av det kalenderår, som den tabellariska beräkningen avser — approximativt utgöra

för kalenderåret 1927	1,396
1928	6,980
1929	9,772
1930	15,356
1931	26,524
1932	32,108
1933	40,484
1934	48,860
1935	55,840
1936	64,216

Summa 301,536

På grund av vad sålunda anförts och med fästat avseende å den ändring § 3 i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 undergått år 1921 hemställes,

att riksdagen måtte för sin del besluta, att pensionsunderlagen för häradshövdingar från och med den 1 juli 1925 bestämmas till samma belopp som de, vilka av innevarande riksdag kunna varda fastställda för landssekreterare och landskamrerare, eller, därest beslut i sådant avseende ej skulle komma att av riksdagen fattas, till samma belopp pensionsunderlagen för revisionssekreterare och hovrättsråd.

Skulle riksdagen finna mindre lämpligt att redan nu fixera pensionsunderlaget för häradshövdingarna, hemställes,

att, intill dess att en sådan fixering kan bliva genomförd, till häradshövdingarnas nu bestämda pension kronor 5,600 må utgå ett pensionstillskott av kronor 1,396 för år och pension från och med den 1 juli 1925.

Stockholm den 17 januari 1925.

Erik Röing.
